

Disparity a jejich vliv na územní rozvoj země

Doc. Ing. Alois Kutscherauer, CSc.

Abstrakt

Příspěvek přináší širší pohled na problematiku disparit. Zabývá se fenoménem, charakterem a informační hodnotou disparit.

Diskutují se zde také otázky vlivu měřítka země na vznik, charakter a působení regionálních disparit a pojetí a dekompozice systému sledování a hodnocení disparit v regionálním rozvoji České republiky.

Klíčová slova

Regionální disparity, Fenomén disparity, Pojetí disparity, Informační hodnota disparity, Disparity v malé a velké zemi, Systém sledování a hodnocení regionálních disparit.

Abstract

The article deals with the problem of disparities from wider point of view. It analyses the disparities as a phenomenon, deals with their character as well as information value.

The questions of the influence of country scale on the rise, character and incidence of regional disparities is discussed widely. The same applies to the decomposition of the system of monitoring and evaluation of disparities in Czech regional development.

Key words

Regional disparities, disparity as a phenomenon, concept of disparity, information value of disparity, disparities in small and big country, system of monitoring and evaluation of regional disparities.

Disparity jako fenomén

Disparity jsou velmi frekventovaným pojmem posledního desetiletí. Často je však tento termín používán na označení skutečností, které jeho sémantickou interpretaci mnohdy činí značně mlhavou.

Disparity v nejširším slova smyslu chápeme je rozdílnost, resp. nerovnost znaků, jevů či, procesů, jejichž identifikace a srovnávání má nějaký racionální smysl (poznávací, psychologický, sociální, ekonomický, politický).

Přesto, že se zkoumáním tohoto fenoménu zabývá stále více teoretiků, nemá dosud dostatečně propracovanou teoretickou základnu a vymezen systémový a metodologický rámec jeho zkoumání.

Smyslem zkoumání disparit není jen poznání, nakoľik zkoumané subjekty zaostávají (za ostatními, vůči standardům, normativním úrovním apod.), ale také poznání jejich jedinečnosti, abychom je dovedli účelně a efektivně odlišit a nalézt jejich komparativní výhody.

Vývoj složitých společenských subjektů se vždy odehrává v čase a prostoru. Na jedné straně hovoříme o minulosti, současnosti a budoucnosti jejich vývoje, tedy o čase jako faktoru vývoje, na druhé straně hovoříme o prostorových charakteristikách tohoto vývoje.

Spolu s vývojem subjektů a jejich částí dochází k vývoji jejich disparit – vnitřních i vnějších. Disparity mají tedy svou časovou a prostorovou dimenzi.

Negativní a pozitivní disparity

Jsou dva základní důvody, proč chceme identifikovat relevantní znaky subjektů, jako nositelů jistých vlastností a podrobit je zkoumání jako předmětu našeho poznání, naší činnosti či našeho zájmu.

Prvním důvodem je potřeba identifikace a zkoumání rozdílností relevantních znaků subjektů, kde jde zpravidla o zjišťování, v čem jednotlivé subjekty, v rámci vymezené (stanovené) množiny – států, zemí, regionů, obcí, podniků apod., zaostávají, a jaký to má vliv na jejich změny, zejména systémové, a v rámci nich především na změnu struktury a chování. Jde dosud o natolik dominantní přístup, že se často zjišťování těchto „negativních“ znaků označuje jako „disparitní přístup“.

Druhým, daleko méně častým důvodem je zkoumání rozdílnosti subjektů (jejich relevantních znaků), vedoucí k poznání jejich jedinečnosti, schopnosti účelně a efektivně se odlišit od ostatních zkoumaných subjektů a také např. k účinnému využití jejich komparativních výhod. Tedy schopnosti plnit jistou „pozitivní“ roli (obecně ve vymezené množině subjektů, specificky pak ve společenství zemí, regionů, obcí apod.).

Informační hodnota disparit

Dominantní pro volbu přístupu k identifikaci a hodnocení disparit je, do jaké míry přinášejí uživateli informací nové poznání a v jakém směru může toto poznání být využito, tedy jaká je jejich informační hodnota.

Zjištěné a vyhodnocené disparity mohou mít pro příjemce (uživatele) informace hodnotu:

- **poznávací** – informují uživatele o širším kontextu relevantních znaků zkoumaných subjektů, zvyšují stav poznání příjemce informací bez konkrétních požadavků na způsob jejich dalšího přímého využití.

Ve společenské praxi může jít o srovnávání zemí a jejich seskupení, či rozdílností ve vývoji různých částí světa, bez ambicí do tohoto vývoje přímo zasahovat apod.

Zvýšení stavu poznání je nejčastějším důvodem, proč jsou nejrůznější disparity analyzovány a vyhodnocovány.

- **motivační** – změny relevantních znaků zkoumaných subjektů vytvářejí soubor pohnutek podněcující příjemce informací k určité činnosti; motivují jej ke způsobu jednání, zpravidla v delším časovém horizontu.

Jedním z častých zadání hodnocení územních disparit s cílem působit motivačně je např. vyhledávání území vhodných pro různé typy investování – motivující investory k umístění svých investic do konkrétního území.

- **operativní** – změny relevantních znaků zkoumaných subjektů vedoucí k okamžitému jednání, k reakci na vzniklou, resp. měnící se situaci.

Může jít o reakce na měnící se situaci a vzájemnou relaci subjektů na finančních trzích, měnící se vzájemnou pozici jednotlivých klíčových bank, reakci na intervence vlád do soukromého sektoru apod.

- **rozhodovací** – změny relevantních znaků zkoumaných subjektů, jejichž vyhodnocení vede příjemce k přijetí rozhodnutí.

Poskytnout informace pro rozhodování je druhým nejčastějším důvodem, proč jsou disparity analyzovány a vyhodnocovány. Zpravidla jde o východiska pro tvorbu regionálních strategií a programů, může také jít o identifikaci regionů pro stanovení soustředěné pomoci státu problémovým regionům apod.

Je však třeba mít na zřeteli, že hranice mezi způsoby využití poznanych disparit zkoumaných subjektů je neostrá, že způsoby užití získaných poznatků se mohou překrývat.

Rozdílná informační hodnota vyhodnocených disparit není reprezentována zcela rozdílnými indikátory. Zpravidla jde o kontext vyhodnocení – věcný, časový, velikostní, míry rizika apod.

Disparity v malých a velkých zemích

Při výzkumu regionálních disparit (regionálních nerovností)¹ se zákonitě nabízí otázka: mají malé země stejné disparity jako velké země, mají tyto disparity stejný charakter a působí stejně intenzivně a ve stejném směru (konvergenčně – divergenčně) ve velkých i malých zemích? Například: bude podstata, charakter a intenzita působení regionálních disparit stejná v Německu či ve Francii jako v České republice či v Maďarsku?

Je Česká republika malá země?

Na tyto otázky jsme museli zcela zákonitě narazit také při výzkumu regionálních disparit v územním rozvoji České republiky.

Česká republika se svými 10,3 miliony obyvatel, a hustotou osídlení 129 obyvatel/km² patří ke středně velkým evropským zemím. Podle rozlohy, kdy z celkové rozlohy Evropské unie Česká republika zaujímá necelých 79 000 km² tj. jen něco přes 2 %, patří spíše k malým zemím.

Místo jednoznačných odpovědí na vznesené otázky se nabízí hned několik dalších otázek:

- Co je velká a malá země?
- Mají specifika velké a malé země vliv na vznik, působení a řešení (eliminaci či zmírňování) regionálních disparit?
- Jaké nástroje se pro řešení disparit nabízejí; jsou jiné ve velkých a v malých zemích?

Velikost země

Velikost země je nejednoznačný pojem, který se v různých interpretacích může dost zásadně lišit. Kritéria pro stanovení velikosti země jsou podle účelu tohoto určení dost odlišná. Pro posouzení odlišnosti identifikaci disparit a jejich působení se nabízí zejména: počet obyvatel

---

¹ Většina autorů teoretické literatury nerozlišuje pojem disparita a nerovnost; řada z nich ani pojem disparita nezavádí. Proto i v tomto příspěvku budeme pojmy disparita a nerovnost považovat za synonymum.

země, rozloha, hustota osídlení a síla ekonomiky (často zjednodušeně vyjadřovaná jako HDP na obyvatele).

D. Felsenstein a B. A. Portnov ve své publikaci "Regional Disparities in Small Countries". (Springer 2005) konstatují, že malá země „je to těžko postižitelný pojem. Objektivně může být velikost země měřena třemi rozdílnými, vzájemně závislými parametry – územím, obyvatelstvem a ekonomikou země“.

Vylučme definování velikosti země založené pouze na ekonomické výkonnosti, neboť může být značně zavádějící. Lehce najdeme ve světě řadu zemí velkých rozlohou i počtem obyvatel, ale „trpasličích“ sílou jejich ekonomiky. Naproti tomu se řada středně velkých či malých zemí může prokázat značně velkou ekonomickou silou.

Fyzická velikost země (měřená velikostí obyvatelstva nebo rozlohou) zdánlivě nabízí celou řadou atributů, v nichž kauzální vztahy jsou jasně vymezeny. Tedy malé země mají pravděpodobně menší trhy a jsou otevřenější k zahraničnímu obchodu. Menší počet obyvatel může vést k menšímu extrému odchylek v sociálních nebo ekonomických charakteristikách.

Atributy disparit malých zemí

Malá země má proti velké některá významná omezení charakterizovaná na straně nabídky omezeností zdrojů, především omezeností nabídky práce a omezeností domácí nabídky hmotné i nehmotné produkce (výrobků a služeb).

Tato omezení však mohou být kompenzována, např. dovozem pracovní síly, když země leží v blízkosti zemí, které tuto pracovní sílu mohou nabídnout, důrazem na rozvíjení vysoce kvalifikované pracovní síly a tím možností země orientovat se více na výroby s vyšší přidanou hodnotou či vyšší mírou otevřenosti trhu kompenzující omezenost domácí nabídky.

Atributy regionálních disparit odvozené od velikosti země (např. vliv měřítka země na regionální konvergenci nebo divergenci) jsou sice prezentovány, ale dosud šlo jen o hypotézy, které se prakticky, ale ani modelově, nepodařilo potvrdit. Tyto lze dle D. Felsensteina a B. A. Portnova (2005) charakterizovat jako prostorové a neprostorové.

Prostorové atributy a jejich vlivy:

- malá rozloha země,
- malý počet regionů, malé vzdálenosti mezi regionálními centry a všeobecně kratší vzdálenosti v malé zemi podporují regionální konvergenci,
- dominantní metropolitní centrum omezuje významnější vnitroregionální účinky,
- růst dominance metropolitního centra, malá vzdálenost mezi centrem a venkovskými regiony nemotivuje k vykonání potřebných změn v těchto regionech,
- malá velikost regionů zmenšuje pravděpodobnost extrémních hodnot v rámci regionu a implikuje menší vnitroregionální proměnlivost a meziregionální rovnosti,
- výrobní činitelé jsou vzhledem ke kratším vzdálenostem mobilnější,
- rozměr malé země přináší větší nespojitosti generované národními hranicemi, s omezujícím účinkem na faktor mobility.

Neprostorové atributy a jejich vlivy:

- otevřenost ekonomiky malé země,

- obvykle větší míra sociální koheze,
- závislost na externích ekonomických silách (zdroje nabídky apod.), což obecně vede k menší nezávislosti při stanovování sociálních a regionálních priorit,
- centralizovaná struktura vlády (menší míra subsidiarity) charakteristická pro malé země,
- kapitál, práce, zboží a technologie v různém stupni mobility,
- úroveň obchodovatelnosti určitého zboží, zejména služeb, je často ve vztahu k velikosti populace,
- různé vrstvy obyvatelstva mají rozdílné sklony ke změně nebo migraci (mobilita práce),
- nižší transakční náklady - hrají významnou roli při určování faktoru mobility a určování geografické periferality regionů (McCann 2004).

U prostorových atributů lze očekávat, že budou více podporovat regionální konvergence. U neprostorových atributů, že budou více podporovat regionální divergence.

Tyto rozdíly byly formulovány na základě uplatněných teorií. Praktickými případovými studii ani experimentálním modelováním se však apriorně formulované teoretické závěry o vztahu mezi velikostí země a regionálními disparitami dosud nepodařilo v dostatečném rozsahu potvrdit. Řada autorů dokonce zastává názor, že takový vztah ani neexistuje.

Vzhledem k tomu, že dosud není dost empirických poznatků, musíme vzít zavedené výsledky dosud prováděného modelování. Modelování problematiky disparit v malých zemích naznačilo, že chudší země a země s větším počtem obyvatelstva směřují ke stavu širší regionální diference. Regionální disparity v menších a bohatších zemích vykazují (za jinak stejných podmínek) menší regionální diference.

Výsledky modelování také ukazují jen relativní význam prostorových a neprostorových determinant regionálních disparit. Pro modelované země se neprostorové determinanty regionálních disparit zdají odrážet většinu ekonomických faktorů (jako je počet místních trvale bydlících obyvatel či všeobecná ekonomická výkonnost země), zatímco prostorové determinanty (jako je rozloha území či počet regionů) se zdají být mnohem méně významné (Felsenstein, Portnov 2005).

Jak tedy odpovědět na tři vznesené otázky.

Co je velká a malá země?

Ve vztahu k regionálním disparitám se malá země liší od velké země ve třech základních rysech:

1. Malé země obvykle mají relativně malý počet regionálních částí.
2. Regiony malé země jsou obvykle značně rozdílné počtem obyvatelstva (zejména centrální regiony vůči okrajovým, zpravidla pohraničním regionům).
3. Regiony malé země mohou rychle měnit své pořadové pozice v širší hierarchii země změnou svých atributů, zejména obyvatelstva a důchodů. (Ve velké zemi takové změny v pořadí jsou méně obvyklé a působí pomaleji.)

Mají specifika velké a malé země vliv na vznik a působení regionálních disparit?

Pokud jsme očekávali, že malé země mají menší regionální disparity, pak musíme odpovědět, že nikoliv. Ve fungování malých zemích existuje řada konkurujících si sil, jako je sociální koheze, disponibilita přírodních zdrojů, složení obyvatelstva, otevřenost trhu atd.

Kombinace a intenzita působení těchto sil může být obousměrná: směrem k regionální divergenci, i směrem k regionální konvergenci.

Jaké nástroje se pro řešení disparit nabízejí; jsou jiné ve velkých a v malých zemích?

Probíhající výzkumy regionálních disparit a jejich vlivu na regionální rozvoj vedou k jednoznačnému závěru, že v systémovém vymezení, dekompozici a uplatnitelnosti nástrojů identifikace a hodnocení regionálních disparit nelze nalézt racionální rozdíly mezi malými a velkými zeměmi.

Po těchto třech odpovědích se nabízí ještě jedna dodatečná otázka: **Má tedy vůbec smysl se odlišnostmi regionálních disparit v malých a velkých zemích zabývat?**

Ani na tuto otázku není odpověď jednoznačná.

Z poznatků které byly řadou autorů, ale i v tomto příspěvku, prezentovány vyplývá, že v systémové identifikační a metodické rovině neexistují (a ani by neměly existovat) rozdíly mezi regionálními disparitami malých a velkých zemí.

V rovině charakteru působení regionálních disparit a možností jejich zmírňování však je za jistých podmínek racionální se rozdílností disparit v malých zemích zabývat. Týká se to především zaostávajících a méně vyvinutých zemí (společensky, ekonomicky), s nízkým stupněm demokracie a decentralizace země.

S úrovní rozvinutosti malé země se její regionální disparity v rostoucí míře stávají podobné disparitám ve velkých zemích. Neexistuje žádný apriorní důvod očekávání, že malé vyspělé země budou nevyrovnanější ani více vyrovnané než velké země.

Tak také k posuzování velikostního měřítka země přistupuje při posuzování disparit i Evropská unie. Jinými slovy, země, které jsou způsobilé pro přistoupení do Evropské unie musí splňovat kritéria, která prokazují, že země není zaostalá a je schopná fungování na demokratických principech, na kterých je Unie založena. K regionům vykazujícím vyšší hodnoty hodnocených regionálních disparit než je hodnota vztažená k průměru Unie, je při pomoci zmenšovat jejich disparity proto přistupováno podle kritérií jednotných pro všechny členské státy Evropské unie bez ohledu na jejich velikost.

Pojetí a dekompozice systému sledování a hodnocení disparit v regionálním rozvoji České republiky

Ze závěrů námi provedené analýzy v první etapě výzkumu vyplývá, že pro deskripci systému sledování a hodnocení regionálních disparit v České republice a provedení jeho dekompozice pro územní jednotky NUTS 3 – kraje se nabízí tři základní varianty postupu:

1. přiklonit se k již uznávanému konceptu, používanému v Evropské unii, a tento aplikovat na podmínky regionů České republiky,

2. převzít některý z konceptů používaných v České republice,
3. konstruovat vlastní model deskripce a hodnocení regionů.

Z analýzy existujících teoretických studií i praktických postupů zabývajících se popisem regionálních disparit vyplývá, že odborná veřejnost nemá jednotný názor na to, podle jakých kritérií regionální disparity vymezovat a hodnotit, a s pomocí jakých ukazatelů je popisovat.

Cílem tohoto výzkumu proto je navrhnout nový (nebo podstatně modifikovaný) model systému sledování a vyhodnocování disparit v regionech České republiky. V první fázi řešení se však pro stanovení výchozího systémového rámce regionálních disparit a jeho dekompozičních pravidel jeví jako vhodný postup založený na kombinaci všech tří výše uvedených přístupů.

Finálním cílem je vytvoření vlastního konceptu, což logicky klade nejvyšší nároky na řešitele. Měl by v zájmu celkové efektivnosti zohledňovat nejen národní potřeby ale i nadnárodní požadavky a kritéria a současně by se neměl významně odchýlit od deklarovaných cílů a postupů v České republice. Umožňuje však větší operabilitu a dává tak potenciálně i větší šanci na vyšší vypovídací schopnost takto koncipovaného řešení.

Záměrem je navržení soustavy, která umožňuje stanovit a analyzovat základní (relevantní) rozdíly mezi kraji. Hloubka, do které budou regionální disparity strukturovány i skladba deskriptorů a indikátorů, je věcí nalezení širšího konsensu napříč jednotlivými oblastmi, jež jsou předmětem dekompozice.

Dále uvedený návrh dekompozice systému sledování a vyhodnocování disparit v regionech České republiky rozkládá systém do tří oblastí (subsystémů 1. řádu), které tvoří:

1. **oblast sociální,**
2. **oblast ekonomická,**
3. **oblast územní.**

Z provedeného rozboru stávajících teoretických úvah v odborné literatuře, realizovaných analýz i existujících praktických postupů se jeví jako účelné rozdělení subsystémů 1. řádu do subsystémů 2. řádu takto:

Dekompozice sociálního subsystému do pěti podoblastí - subsystémů 2. řádu:

- **obyvatelstvo** (zejména hustota zalidnění, věková a vzdělanostní struktura a zdravotní stav obyvatelstva),
- **životní úroveň** (disponibilní důchod, nerovnost v příjmech),
- **úroveň bydlení** (kategorie bytu, počet osob na byt, počet cenových domácností na byt) a vybavenost domácností (osobní automobil, barevný televizor, telefon (mobil), osobní počítač, napojení na internet),
- **sociální vybavenost v území** (zejména zdravotní a sociální služby),
- **sociální patologie** (nezaměstnanost, chudoba, kriminalita).

Základní dekompozice ekonomického subsystému vychází z jeho rozložení do čtyř podoblastí - subsystémů 2. řádu.

- **makroekonomické agregáty** (podíl HDP regionu na národním HDP, HDP/ob., tempo růstu HDP, hrubá přidaná hodnota, daňová výtěžnost, produktivita práce, jednotkové náklady práce)
- **vnější ekonomické aktivity** (exportní výkonnost, struktura exportu, obchodní bilance regionu, objem přímých zahraničních investic, umístění přímých zahraničních investic dle odvětví, podíl podniků pod zahraniční kontrolou na hrubé přidané hodnotě a zaměstnanosti)
- **vnitřní ekonomické aktivity**, (ekonomické subjekty dle právních forem, odvětví a počtu zaměstnanců, podíl malého a středního podnikání, výzkum a vývoj, investiční aktivita)
- **trh práce**. (zaměstnanost, nezaměstnanost – míra nezaměstnanosti, dlouhodobá nezaměstnanost, počet uchazečů na 1 volné pracovní místo)

Dekompozice územního subsystému je tvořena tak, že region je charakterizován 5 základními podoblastmi deskripce - subsystémy 2. řádu, které tvoří:

- **fyzicko-geografický potenciál území** (struktura regionu, lokalizace regionu, vzdálenost k centrům, členitost území, hydrometeorologické podmínky),
- **životní a přírodní prostředí** (kvalita ovzduší, voda, příroda a biodiverzita, odpady, lesy, krajina a půda)
- **vybavenost a obsluha území dopravní infrastrukturou** (úroveň silniční a železniční infrastruktury, letiště, vodní cesty, hraniční přechody, intenzita dopravy)
- **vybavenost a obsluha území technickou infrastrukturou** (zásobování vodou, kanalizace a čištění odpadních vod, zásobování energiemi, informační a telekomunikační technologie)
- **potenciál cestovního ruchu** (infrastruktura cestovního ruchu - stálá lůžka v hotelích a ubytovacích zařízeních, nová zařízení infrastruktury cestovního ruchu, počet zahraničních návštěvníků)

Proces dekompozice soustavy regionálních disparit přináší řadu otázek – teoretických, systémových, metodických i praktických (např. jak velký má být počet dekomponovaných úrovní a kolik deskriptorů a indikátorů mají zahrnovat).

Stanovení počtu deskriptorů resp. indikátorů je obtížné, neboť vedle základního obsahového hlediska dosažitelné informační hodnoty sledovaných a hodnocených regionálních rozdílů musí být ze systémového hlediska zachovány relace a přibližně stejná rozlišovací úroveň mezi vymezenými základními oblastmi (sociální, ekonomickou a územní). Sladování rozlišovací úrovně a vypovídací schopnosti indikátorů napříč subsystémy je jednou z nejobtížnějších fází řešení.

Závěry k regionálním disparitám

Výskyt prostorové proměnnosti vede k nerovnoměrnému rozvoji regionů, charakterizovanému vznikem prostorových nerovností - disparit. Problematika disparit je složitý problém, který zasluhuje, aby byly aplikovány celostní pohled, multidimenzionální přístup, multidisciplinární způsob zkoumání a použita pluralitní metodologie jeho zkoumání.

Pro další analýzy, ale zejména pro účely ovlivňování regionálních disparit nástroji regionální politiky je zapotřebí tyto různorodé pohledy na regionální disparity převést do „uchopitelné“ podoby. V této souvislosti je především nutné stanovit, která hlediska budou použita pro *klasifikaci* regionálních disparit, a která hlediska budou považována za *atributy* identifikovaných regionálních disparit.

V rámci prováděného výzkumu bylo analyzováno několik hledisek pro identifikaci, klasifikaci a hodnocení regionálních disparit, která jsou považována za základní atributy disparit. Jde o hlediska: časové, měřitelnost, teritorialitu, ovlivnitelnost, způsob vzniku a dopady regionálních disparit.

Pokud jde o klasifikaci regionálních disparit, na současné úrovni poznání lze doporučit jako určující klasifikační hledisko hledisko věcné, se základním členěním na regionální disparity sociální, ekonomické a územní, ke kterému se také kloní většina renomovaných autorů.

Při ovlivňování vývoje disparity se jako nejúčelnější jeví působení přímo na hnací síly způsobující disparitu, čímž lze mnohdy v různé míře ovlivnit i disparity s ní korelující.

Při využití navržené soustavy indikátorů regionálních disparit musíme tedy nejdříve zvážit, zda je daná disparita vůbec ovlivnitelná, zda ji potřebujeme ovlivňovat a pokud ano, jakým směrem. To však bude účelné jen tehdy, pokud budeme schopni nalézt a charakterizovat takové regionální disparity, jejichž srovnávání má racionální smysl. Jen tak lze na území regionů analyzovat existující jevy a procesy s různými příčinami, dopady a možnostmi ovlivňování. Chápání racionality však může být v průběhu času různé.

Země Evropské unie uplatňují různé přístupy k regionální politice a regionálním disparitám. Pro Českou republiku je nejvýznamnější přístup zemí středoevropského prostoru. Proto se v rámci našeho výzkumu zabýváme pojetím a přístupy v pěti sousedících zemích – Německu, Polsku, Slovensku, Maďarsku a Rakousku.

Zatímco v Německu a Rakousku je hlavní váha intervencí přenesena na úroveň spolkových zemí, v Maďarsku, Polsku a na Slovensku ještě převládá centralizovaná exogenní orientace regionální politiky a to zejména proto, že finanční zdroje regionálního rozvoje pochází ve značné míře z unijního rozpočtu.

Řešení regionálních disparit je ve všech analyzovaných zemích podtextem a původním východiskem regionální politiky, avšak v Rakousku a Německu je již kladen silný důraz na endogenní faktory rozvoje, zvyšování potenciálu regionů a nespolehání se na realokaci národních nebo evropských zdrojů.

Co říci úplně na závěr. Provedené analýzy prokázaly, že existence regionálních disparit je objektivním jevem, jehož specifickou stránkou je možnost nebo nemožnost ovlivňování jeho budoucího vývoje.

Je zřejmé, že část disparit nelze ovlivňovat vůbec (zejména disparity fyzického charakteru). U ovlivnitelných disparit je vzhledem k jejich charakteru významné poznání, které z nich je žádoucí ovlivňovat a jakým směrem – jaký by měl být charakter vývoje disparity – konvergenční či divergenční.

Rozdílnost pohledů na klasifikační kritéria pro popis a analýzu regionálních disparit, které nabízí teorie i praxe, zakládá poměrně širokou bázi variant metodických přístupů k regionálním

disparitám, jejich pojetí a vyjádření indikátory. To nás utvrzuje v názoru, že neexistuje pouze jeden objektivně správný postup.

Je ale třeba brát v úvahu, že koncepty, které zejména v České republice a také v orgánech Evropské unie již získaly široký konsensus (Strategie udržitelného rozvoje ČR, Strategie regionálního rozvoje ČR, Národní strategický referenční rámec, Strategické obecné zásady společenství pro soudržnost EU, strukturální ukazatele EU atd.), jsou pro volbu systémové dekompozice disparit, ale zejména pro jejich dovedení do úrovně deskriptorů a indikátorů vhodným vodítkem.

LITERATURA

- [1] AUFHAUSER, E., HERZOG, S., HINTERLEITNER, V. OEDL-WIESER, T., REISINGER, E. (2003). *Grundlagen für eine „Gleichstellungsorientierte Regionalentwicklung“*. Endbericht. Studie im Auftrag des Bundeskanzleramts, Abteilung IV/4. Wien: Institut für Geographie und Regionalforschung Universität Wien, 2003.
- [2] AMENDOLA, A. - CAROLEO, F.E. - COPOLLA, G. (2004): *Regional Disparities in Europe*. Discussion Paper Nr. 78. Salerno: Centro di Economia del Lavoro e di politica economica.
- [3] CUFFARO, M. - CRACOLICI, M.F. - NIJKAMP, P.: *Measuring the Performance of Italian Regions on Social and Economic Dimensions*, 2007.
- [4] EDERVEEN, S., NAHUIS, R., PARIKH, A.: Labour Mobility and Regional Disparities: The Role of Female Labour Participation. Discussion Paper No. 05-31. Utrecht School of Economics, 2005
- [5] FAZIO, G.; PIACENTINO, D.; VASSALLO E.: Regional Disparities and Public Policies in Italy: Some considerations in light of a performance analysis. ERSA conference paper No. 439 [online] dostupné na <http://www.ersa.org>, 2006
- [6] FELSENSTEIN, D., PORTNOV, B. A. (eds), *Regional Disparities in Small Countries*, (Advances in Spatial Science). 1st ed. Berlin:Springer, 2005. 333 s. ISBN: 3-540-24303-8.
- [7] LIPSHITZ, G.: *Regional Disparities: The Canadian Case in the Theoretical Context*. 1995 <http://www.lib.unb.ca/Texts/CJRS/Fall95/lipshitz.htm>
- [8] MOLLE, W. *European cohesion policy*. 1st ed. Oxon:Routledge, 2007. 347 s. ISBN: 978-0-415-43812-4.
- [9] REGIONAL DISPARITIES AND COHESION: *What Strategies for the Future. Study*. Brussels: European Parliament, 2007.
- [10] SLOBODA, D.: Slovensko a regionálne rozdiely. Teórie, regióny, indikátory, metódy. Konzervatívny inštitút M.R. Štefánika, Bratislava, 2006.
- [11] TIEPOH, M.G.N. - DRESSLER, J. - BURNS, M.: 6. *Regional Disparity*. New Rural Economy Project, Phase 2. The Canadian Rural Revitalization Foundation, 2004.
- [12] VORAUER, K.: Europäische Regionalpolitik-Regionale Disparitäten. Münchener Geographische Hefte, 1997. ISBN 3-932820-01. WISHLADE, F., YUILL, D. (1997): *Measuring Disparities for Area Designation Purposes: Issues for the European Union*. Regional and Industrial Policy Research Paper Number 24. [online]. Glasgow: European Policies Research Centre, 1997.
URL:
http://www.eprc.strath.ac.uk/eprc/Documents/PDF_files/R24MeasDispforAreaDesigPurposes.pdf